

Сергій МОРОЗОВ,

здобувач ступеня доктора філософії,
кафедра державного регулювання та публічного управління,
Державний університет інтелектуальних технологій та зв'язку,
вул. Кузнечна, 1, м. Одеса, 65023, Україна.

Електронна адреса: elan.tv@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-2854-7337>

ПРОБЛЕМАТИКА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТЕЛЕРАДІОМОВЛЕННЯ В ПРИКОРДОННИХ РАЙОНАХ

Морозов С. Проблематика державного регулювання телерадіомовлення в прикордонних районах. *Вісник економіки*. 2024. Вип. 1. С. 67–80. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2024.01.067>

Morozov, S. (2024). Problematyka derzhavnoho rehuliuвання teleradiomovlennia v prykordonnykh raionakh [Issues of state regulation of television and radio broadcasting in border areas]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 1, 67-80. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2024.01.067>

Анотація.

Вступ. У статті розглянуто актуальну проблему державного регулювання та функціонування ефірного телерадіомовлення в прикордонних районах України, що межують з Придністровською Молдавською Республікою (ПМР), російською федерацією та республікою Білорусь. Дослідження зосереджено на ролі державного регулювання інформаційної безпеки в цих районах і можливих шляхах покращення ситуації завдяки вдосконаленню прийому ефірного телерадіомовлення.

Мета дослідження. Мета цієї статті – пошук та обґрунтування пропозицій щодо напрямків покращення державного регулювання телерадіомовлення в прикордонних районах України.

Методи. Дослідження базується на аналізі наукових робіт українських вчених, які присвячені проблематиці телерадіомовлення в прикордонних районах, на порівняльному аналізі регуляторних актів, законів та відображає важливі аспекти впливу геополітичних факторів на медіасередовище у вказаних прикордонних районах. У статті описані результати польових досліджень у прикордонних районах Одеської області, але дослідження нормативних документів та звітів виявило, що ситуація з мовленням у прикордонних районах є загально національною проблемою, а не проблемою окремого регіону. Встановлено, що проблема мовлення в прикордонних районах полягає не тільки в тому, що в деяких населених пунктах

© Сергій Морозов, 2024.

невпевнений прийом або повністю відсутній прийом українського телебачення та радіо, а й у тому, що в цих населених пунктах наявний сталий прийом багатоканальної мережі російського телебачення та радіостанцій.

Результати. Обґрунтовано, що окрім необхідності технічних рішень для забезпечення прикордонних територій покриттям українського телерадіомовлення, звертається увага на те, що для захисту національного інформаційного простору додатково необхідно створити умови, за яких вітчизняний національний контент буде більш привабливим для глядача, ніж російський, як за кількістю каналів, так і за якістю наповнення. Обґрунтовано напрями удосконалення державного регулювання у сфері телерадіомовлення на прикордонних територіях України в сфері розвитку стільникових телевізійних систем, що максимізує переваги від застосування стільникових технологій; у частині отримання дозволів для використання частот на покриття території (а не точок встановлення) стільникових телевізійних систем; формування сприятливого середовища для входження місцевого бізнесу у сферу функціонування стільникових телевізійних систем.

Перспективи. Подальші дослідження можна проводити в напрямку обґрунтування, розробки й поліпшення законодавчих норм, які регулюють покриття території України теле- та радіомовленням. Водночас доцільно здійснювати дослідження механізмів, які дають змогу впроваджувати альтернативні до чинних технології мовлення й альтернативні способи регулювання процесу видачі дозволів на ефірне мовлення.

Ключові слова: DVB-T2, захист інформаційного простору, прикордонні райони, російське телебачення, стільникові телевізійні мережі.

Формули: 0, **рис.:** 1, **tabl.:** 0, **бібл.:** 17.

JEL classification: H56, L82, L88.

Sergii MOROZOV,

candidate for the degree of Doctor of Philosophy,
Department of State Regulation and Public Administration,
State University of Intellectual Technologies and Communication,
1 Kuznechna st., Odesa, 65023, Ukraine.

E-mail: elan.tv@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-2854-7337>

ISSUES OF STATE REGULATON OF TELEVISION AND RADIO BROADCASTING IN BORDER AREAS

Abstract.

Introduction. This publication analyzes the urgent problem of state regulation and functioning of broadcasting in the border areas of Ukraine bordering the Transnistrian Moldovan Republic (TMR), the russian federation and the Republic of Belarus. This study focuses on the role of state regulation of information security in these areas, and possible ways to improve the situation by improving the receiving of terrestrial broadcasting.

The aim of the study. *The purpose of this article is to find and substantiate proposals for improving the state regulation of television and radio broadcasting in the border regions of Ukraine.*

Methods. *The research is based on the analysis of scientific works by Ukrainian scholars on the problems of broadcasting in border areas and on a comparative analysis of regulations and laws and highlights important aspects of the impact of geopolitical factors on the media environment in these border areas. The article describes the results of field research in the border areas of Odesa region, but the study of regulatory documents and reports revealed that the situation with broadcasting in the border areas is a national problem, not a problem of a particular region. It is established that the problem of broadcasting in the border areas is not only that in some settlements there is uncertain reception or no reception of Ukrainian television and radio, but also that in these settlements there is a stable reception of the multichannel network of Russian television and radio stations.*

Results. *In addition to the need for technical solutions to provide border areas with coverage of Ukrainian television and radio broadcasting, the author emphasizes that in order to protect the national information space, it is additionally necessary to create conditions under which domestic national content will be more attractive to viewers than Russian content, both in terms of the number of channels and the quality of content. The author substantiates the directions of improvement of the State regulation in the field of television and radio broadcasting in the border areas of Ukraine in the field of development of cellular television systems, which maximizes the benefits of cellular technologies; in terms of obtaining permits for the use of frequencies to cover the territory (rather than installation points) of cellular television systems; and in terms of creating a favorable environment for local businesses to enter the field of cellular television systems.*

Perspectives. *Further research can be conducted in the direction of substantiation, development and improvement of legislative norms that regulate the coverage of the territory of Ukraine by television and radio broadcasting. At the same time, it is expedient to carry out research on mechanisms that make it possible to introduce alternative broadcasting technologies and alternative ways of regulating the process of issuing broadcast permits.*

Keywords: *DVB-T2, protection of information space, border areas, russian television, cellular television networks.*

Formulas: 0, fig.: 1, tabl.: 0, bibl.: 17.

JEL classification: *H56, L82, L88.*

Актуальність дослідження. Проблематика державного регулювання телерадіомовлення в прикордонних районах має низку аспектів, зокрема: 1) інформаційний, роль якого у час війни посилюється, зважаючи на поширення практики застосування інформаційно-психологічних спеціальних операцій (іпсо) та необхідність інформаційної безпеки в країні. Важливість інформаційної складової є беззаперечною в прикордонних районах, які є мішенню для інформаційних атак та пропаганди з боку агресора, тому наявність власного телерадіомовлення критично важлива для захисту населення від дезінформації та ворожої пропаганди; 2) національний та мовний, що пояснюється присутністю національних меншин, які формують середовище мовного

розмаїття, що підвищує ризики виникнення міжнаціональної ворожнечі внаслідок зовнішнього інформаційного впливу; 3) підтримка національного духу єдності за допомогою теле- та радіомовлення, які у воєнний час можуть відігравати важливу роль у підтримці національного духу, єдності країни та морального духу громадян, особливо у прикордонних районах, які межують з ворожими державами; 4) контрпропаганда та боротьба з дезінформацією, що пояснюється необхідністю пошуку механізмів контрпропаганди та ефективної боротьби з дезінформацією, особливо в умовах наявності телерадіомовлення з-за кордону. Важливим аспектом є не тільки боротьба з пропагандою та дезінформацією, а й технічне забезпечення передачі інформації з метою національного захисту та безпеки.

Аналіз попередніх досліджень. Обговорення в науковому середовищі проблематики державного регулювання телерадіомовлення в прикордонних районах завжди залишалося на передніх шпальтах публікацій та активізувалося у зв'язку з початком військової агресії в Україні. Ситуацію з телерадіомовленням в прикордонних районах України, зокрема в Луганській області, з 2014 р. та до теперішнього часу досліджує Є. Соломін [1; 2], стан телерадіомовлення Харківської області до початку війни та після визволення Харківської області в вересні 2022 р. описує Н. Голованова [3], питаннями державної політики щодо інформаційного забезпечення Криму займався Г. Юксель [4], ще до початку війни Ю. Шабардіна, С. Коваленко досліджували вплив російського телерадіомовлення на прикордонні райони Чернігівської області [5]. Незважаючи на численні дослідження, аспекти розбудови державного регулювання телерадіомовлення в прикордонних районах залишаються актуальними з огляду на перманентність ситуації та загострення війни в Україні у 2022 р.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є пошук та обґрунтування пропозицій щодо напрямків покращення державного регулювання телерадіомовлення в прикордонних районах України. Завдання дослідження – аналіз поточної ситуації за результатом польових досліджень, встановлення особливостей державного регулювання національного інформаційного телерадіопростору в прикордонних районах, визначення основних засобів протидії впливу російського телерадіомовлення в національному інформаційному просторі, аналіз ефективності можливих рішень.

Основний виклад матеріалу. Надійні кордони – це не тільки війська й технічні засоби, а й населення прикордонних районів, яке сприяє або навпаки не сприяє захисту кордону. Коли населення отримує інформацію тільки з рук ворога, вмотивованість такого населення у сприянні захисту кордону стає сумнівною. В Україні до 2014 р. ніхто не вважав таку ситуацію проблемною, але після окупації Криму та частини Донбасу вся увага була спрямована на забезпечення мовлення українського телебачення та радіо як на окупованих територіях, так і на територіях, прилеглих до окупованих. Відтак лише після 24 лютого 2022 р. в Україні почали приділяти більше уваги розвитку мовлення в прикордонних районах з Придністровської Молдавської Республіки (ПМР) та Республіки Білорусь (РБ), де так само на нашу країну спрямована насичена пропагандою трансляція російського телебачення. Так, у звітах представників Національної ради України з питань телебачення та телерадіомовлення (далі за текстом Нацрада) до 2014 р. прийом телебачення з РФ, РБ та ПМР не згадується зовсім, з 2014 р. у звітах з'являється інформація про

прийом у прикордонних районах радіостанцій та телеканалів через кордон. Зокрема, в звітах представника з Одеської області за 2013 р. та раніше, російське мовлення з території ПМР не згадується зовсім; з 2014 р. – зазначається прийом як радіо, так і аналогового сигналу російського телебачення з території ПМР. У звіті за 2017 р. вже з'являється інформація про початок цифрового мовлення 20 російських телеканалів [6]. 29 серпня 2023 р. проведено вибіркове обстеження населених пунктів, які межують з ПМР, щодо наявності прийому українського ефірного телебачення та ФМ радіо. За результатом обстеження встановлено, що в деяких населених пунктах прийом ефірного телебачення та ФМ радіо обмежений, тобто приймаються не всі телеканали та радіостанції. Дослідженням встановлено, що у населених пунктах, що безпосередньо межують з ПМР, сигнал українського телебачення та радіо зовсім відсутній [7]. Перевірка наявності сигналу проводилася за методикою, що дещо відрізняється від методики УДЦР (Український державний центр радіочастот), але дає більш наближені до реальності результати для одноповерхової приватної забудови [7]. На додаток до цього в цих населених пунктах є прийом російського телебачення та радіо (два пакети по 10 російських телеканалів та 1 телеканал ПМР у відкритому доступі, та до 10 радіостанцій), що транслюються з території ПМР. У населених пунктах, що знаходяться поруч з кордоном, рівень сигналу достатній для прийому цих каналів на внутрішню кімнатну антену. Таким чином, можемо стверджувати, що: 1) мешканці прикордонних населених пунктів України дивляться телебачення держави, з якою ми знаходимось у стані широкомасштабної війни; 2) немає можливості дивитись українські телеканали (як національні, так і місцеві); 3) в населених пунктах, що знаходяться поруч з кордоном, рівень сигналу достатній для прийому російського телебачення на внутрішню кімнатну антену.

Громадяни України, які мешкають у прикордонних зонах, отримують інформацію про події в Україні з новин російського телебачення та радіо, а новини свого регіону з придністровського телеканалу та радіостанцій, що теж підконтрольні росіянам. Така проблема зумовлена непослідовною дією влади у напрямі формування інформаційної політики, яка мала би вирішуватися ще задовго до 24 лютого 2022 р. Однак лише зараз, після півтора роки війни в Україні робляться перші кроки для вирішення цієї проблеми (рис. 1). Водночас наслідки такої ситуації катастрофічні:

- негативний вплив на свідомість – спотворення сприйняття подій та відображення реальності, оскільки інформація, що транслюється на російських телеканалах, часто пропагандистська і спрямована проти нашої країни;

- втрата довіри – під впливом російської пропаганди може виникнути втрата довіри до внутрішніх джерел інформації та офіційних повідомлень, це може підірвати довіру до власного уряду та державних інститутів;

- негативний вплив на свідомість – спотворення сприйняття подій та відображення реальності, оскільки інформація, що транслюється на російських телеканалах, часто пропагандистська і спрямована проти нашої країни;

- втрата довіри – під впливом російської пропаганди може виникнути втрата довіри до внутрішніх джерел інформації та офіційних повідомлень, це може підірвати довіру до власного уряду та державних інститутів;

– національна безпека – перегляд російських телеканалів може створити загрозу національній безпеці, оскільки російська пропаганда може посилювати ворожнечу та несприятливе ставлення до власної країни та її інтересів;

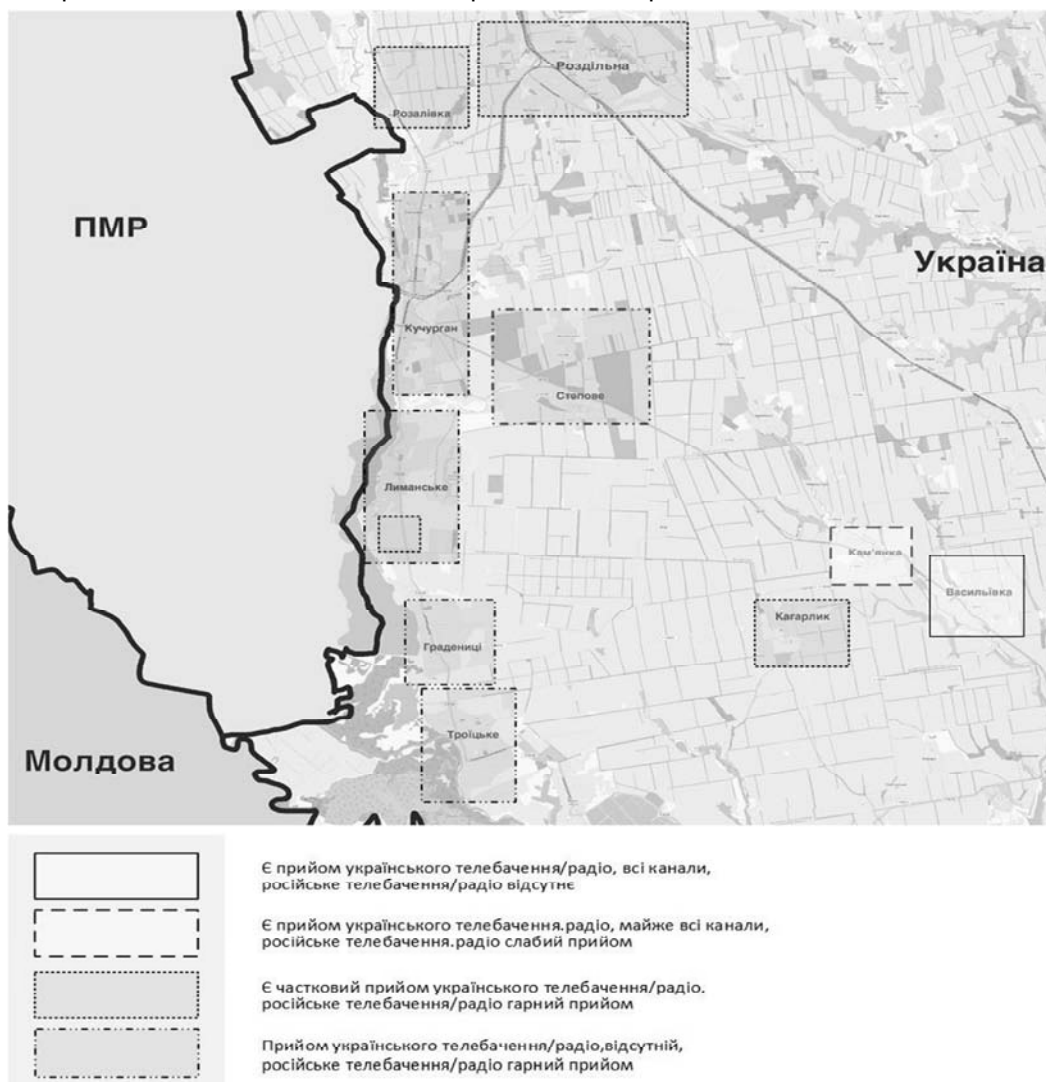

Рис. 1. Територія обстеження прикордонних районів Одеської області
Джерело: openstreetmap.org.

– вплив на культурну ідентичність – може призвести до зміни культурної ідентичності та спричинити зміни в культурних переконаннях та цінностях у прикордонних регіонах, особливо в контексті культурного впливу росії.

Якщо розглядати таку ситуацію з технічної точки зору, то причини відсутності прийому телевізійного сигналу зрозумілі – це насамперед вплив рельєфу місцевості. Наприклад, село Троїцьке Біляївського району знаходиться від одеської телевежі на

відстані 57 км, що дало б змогу приймати телевізійні канали за наявності прямого бачення (теоретично, зона покриття одеської телевежі без урахування рельєфу може бути до 60-70 км). Однак у такому разі маємо закриту трасу, яка робить прийом телебачення неможливим, бо висота над рівнем моря в с. Троїцьке 13 м, а на трасі є ділянки з висотою до 102 м. Другий приклад – це с. Лиманське, відстань до одеської телевежі – 63 км. Одна частина села розташована на висоті від 3 до 15 м до рівня моря, а друга – на висоті 46 м, крім того, там побудовані п'ятиповерхові будинки з висотою 20 м. У нижній частині села прийом українського телебачення відсутній, а у верхній – на даху п'ятиповерхового будинку на зовнішню антену приймається частина телеканалів з м. Одеси.

На ділянці вздовж кордону від с. Яковлівка до с. Троїцьке російське телебачення приймається на кімнатну антену, незважаючи на складний рельєф з боку ПМР. Така ситуація не врахована не тільки із технічної сторони і справа не тільки в рельєфі місцевості. Незважаючи на складний рельєф, мобільний зв'язок у цих районах працює. Мабуть, забезпечення прийому в цих населених пунктах було недоцільним з економічної точки зору. Але телебачення, зокрема суспільні та державні телеканали, існують насамперед для реалізації соціальної функції – забезпечення населення офіційною інформацією, та для реалізації безпекової функції – забезпечення інформаційного захисту держави. У такому разі економічна доцільність не може бути основним чинником для проектування та будівництва мереж мовлення.

У процесі дослідження проведено компаративний аналіз законодавчих документів, що регламентують діяльність у сфері телерадіомовлення України. Під час аналізу виявилось, що для мережі ефірного телебачення 100% покриття всіх населених пунктів не є обов'язковим [8].

На території України відносини у сфері телерадіомовлення регулюються законом «Про медіа» [9]. До ухвалення Закону «Про медіа», з 1994 року і до 31 березня 2023 р., ці відносини регулювалися законом «Про телебачення та радіомовлення» [10], який наразі втратив чинність.

На нинішньому етапі державне регулювання у сфері телерадіомовлення в Україні здійснюється згідно з чинним «Планом розвитку національного теле- радіо-інформаційного простору», розробленим відповідно до вимог законодавства [11; 12].

План розвитку ухвалений у 2010 р. і чинний дотепер з урахуванням щорічних змін, які затверджує Нацрада [11; 12; 13].

Швидкий розвиток телекомунікаційних технологій та підвищення вимог до гарантування національної безпеки країн вимагає постійного удосконалення державного регулювання у сфері телерадіомовлення. Водночас в Україні необхідність пошуку напрямів удосконалення (розбудови) державного регулювання у сфері телерадіомовлення пояснюється війною, що додатково загострює безпекові питання. Так, війна загострює необхідність покращення регламентування якості покриття телерадіомовленням території України.

Глави 3 та 4 Розділу II присвячені розвитку мереж телерадіомовлення. Але протягом 13 років (з 2010 р. і по 2024 р.) у цьому документі відсутні пункти, які регламентують якість покриття телерадіомовленням території України. Хіба що в редакції Плану розвитку на 2017 р. в п 3.5 абзац 5 є єдина згадка про покриття всієї території України:

«...забезпечення безперервності мовлення телекомпаній та їх прийом населенням на всій території країни ...» [11]. Але цей абзац, на жаль, стосується тільки регламентації процедури переходу з аналогового на цифрове мовлення, а не регламентації якості покриття, що станом на 2024 р. не є актуальним.

Таким чином у поточному та попередньому законодавстві, яке регламентує сферу телерадіомовлення, відсутні норми щодо гарантованого забезпечення населення покриттям телевізійного та радіо мовлення.

У прикордонних районах з рф, РБ та ПМР ситуація з відсутністю українського сигналу додатково погіршується тим, що наявний сигнал російських телеканалів та радіостанцій підмінює українські медіаресурси. У 2017 р. у Закон України «Про телебачення та радіомовлення» [10] було введено термін «Території з особливими умовами мовлення». Згідно зі ст. 1 цього Закону це райони України, що межують з тимчасово окупованою територією України – Автономною Республікою Крим та містом Севастополем та райони Донецької та Луганської областей. Для цих територій діють особливі умови видачі дозволів та правил мовлення, на відміну від іншої частини України. Також цей термін є в новому Законі України «Про медіа». З початком війни, після 24 лютого 2022 р. ці особливі умови почали поширюватись на всі тимчасово окуповані території та на території, що межують з лінією зіткнення. Але знову ж таки, дія цих умов не розповсюджувалась на прикордонні райони Житомирської, Рівненської, Волинської, Вінницької та Одеської областей, що межують з РБ та ПМР. Нарешті, 14 вересня 2023 р. за рішенням Нацради № 854 був ухвалений новий Перелік територій з особливими умовами мовлення, в який входять усі прикордонні райони, що межують з рф, РБ та ПМР [14]. Але включення прикордонних територій до Переліку територій з особливими умовами мовлення ще не вирішує проблему повністю, це тільки перший крок у цьому напрямку. Тут виникають дві потреби, перша – забезпечення покриття без додаткових затрат з боку споживача, друга – протидія трансляції російського телебачення на території України.

Для забезпечення покриття необхідно в одних випадках збільшити потужність чинних передавачів, а в інших – встановити додаткові передавачі. Звідси, і в першому, і в другому випадках, для цього необхідно узгодження використання частотного ресурсу, а оскільки йдеться про прикордонні зони, то потрібно міжнародне узгодження. Наприклад, якщо збільшити потужність випромінювання чи задіяти нові частоти, то це може привести до появи радіоперешкод у Молдові та прикордонних зонах Румунії (якщо говорити про Одеську чи Вінницьку області), або проблеми можуть виникнути в прикордонних районах Польщі (якщо йтиметься про Волинську область). Кожна зміна потужності або нове частотне присвоєння має пройти узгодження УДЦР з Нацрадою та процедуру міжнародної координації частотних присвоєнь. Ці процедури забирають багато місяців, а іноді декілька років. Зараз йде війна, тому тривале очікування не піде на користь державі. Нині проводяться тести з трансляції ефірного телебачення у форматі DVB-T2 на метрових хвилях у третьому частотному діапазоні. Метрові хвилі, з одного боку, краще поширюються в умовах складного рельєфу та через рослинні перешкоди, але з іншого – є суттєві недоліки. Для прийому сигналу метрових хвиль потрібна антена в три рази більшого розміру, ніж для дециметрових хвиль, що ускладнює її установку, та ще в третьому діапазоні всього тільки 7 частотних каналів,

а в дециметровому – 40. Відповідно не вийде забезпечити таку саму кількість каналів, яка зараз передається в діапазоні ДМХ. Це зменшує для користувача привабливість прийому телебачення в МХ діапазоні. Для глядача відсутня необхідність ставити високу щоглу та велику за розмірами антену, якщо російське телебачення вже приймається на кімнатну антену.

Інший шлях вирішення проблеми забезпечення користувача доступом до багатоканального телебачення – це використання передавачів малої потужності з невеликою висотою розміщення передавальної антени. Таке рішення дозволить виділяти частоти за спрощеною процедурою і набагато швидше. Стільникова топологія зараз використовується для мобільного зв'язку, але її також можна застосувати для телебачення та радіомовлення. Ідея стільникового телебачення з'являється вже не вперше. В кінці 90-х років ХХ ст. обговорювалась технологія стільникового телебачення LMDS, в Україні з початку двохтисячних років у деяких регіонах працюють мережі MMDS та Мітріс, які спочатку вели мовлення в аналоговому форматі і потім перейшли на цифровий. Використання таких технологій дає змогу транслювати сумарно 150-200 телеканалів високої та стандартної чіткості, що є альтернативою багатоканальним мережам кабельного телебачення або IPTV, але ці ефірні системи мають суттєвий недолік. Прийом сигналу в таких системах можливий тільки в умовах прямого бачення між передавальною і прийомною антеною, та для прийому необхідно мати спеціалізований пристрій – конвертор сигналу. Стандарт DVB-T2 хоча й немає такої великої пропускної спроможності через обмеження частотного ресурсу, але завдяки простоті прийому сигналу – прийом на кімнатну антену або на зовнішню антену простої конструкції та невеликих розмірів, причому без забезпечення прямого бачення на передавальну антену, робить його зручним для споживача.

Аналіз законодавства з цього питання дає таку відповідь: у плані розвитку редакції 2012 та 2013 р. у розділі II, глава 3, (пункті 3.7 та 3.8 в редакції 2012 р. та пункті 3.9 та 3.10 в редакції 2013 р.) передбачено використання на вторинній основі частотного діапазону 470-790 МГц для побудови стільникових та локальних мереж телебачення типу «Телесело». В 2014 р. ці пункти були видалені, на сьогодні серед альтернативних способів ефірного телемовлення в Плані розвитку зазначена тільки технологія Мітріс, яка потребує встановлення спеціальних антен та не працює за відсутності прямого бачення між прийомною та передаючою антенами.

Але зараз відродження технології «Телесело» в цифровому форматі доцільне та своєчасне. Використання малої потужності разом з невеликою висотою підвісу передавальної антени спрощує розрахунки частотної сумісності та вирішує проблему появи перешкод в сусідніх державах. Технічна реалізація зараз теж набагато простіша, ніж 10-15 років тому завдяки розвиненій оптичній мережі. Також для телебачення необхідно забезпечити прийом тільки в населених пунктах, покривати територію між населеними пунктами немає необхідності.

В Україні велика кількість приватних телекомунікаційних оптичних мереж, які здатні задіяти свій ресурс для посилення мовлення в прикордонних районах [15]. Стандарт DVB-T2 дає змогу створення одночастотних синхронних мереж. Раніше така система розглядалася як система з декількох потужних передавачів, кожний з яких має покриття радіусом до 50 км. Методики розрахунку таких мереж були досліджені більш ніж 10

років тому [16; 17]. Але використовуючи ті самі принципи побудови мережі, можливо це робити в іншому масштабі, щоб одна передаюча точка мала радіус покриття до 2 – 3-х кілометрів, але суттєво збільшити кількість передавачів. За сучасного стану розвитку оптичних мереж можна створити гібридну передавальну мережу без значних капітальних затрат. Така система може надати рівномірне покриття з впевненим прийомом на кімнатну антену, враховуючи рельєф та географічне положення населених пунктів, без використання тут великих потужностей випромінювання.

Зовсім інша ситуація з ФМ радіо. Зазвичай його прослуховують в дорозі, за кермом автомобіля, або беруть з собою приймач на пікнік або на рибалку. Тобто людина, яка прослуховує радіо, може рухатись, та користуватись радіоприймачем далеко за межами населених пунктів. За цих умов важко передбачити, як буде працювати стільникова мережа за трансляції аналогового сигналу. Чи доцільно проводити дослідження на предмет можливості побудови стільникових мереж для аналогового ФМ радіо – це відкрите питання, бо з одного боку, вже не перший рік йде розвиток цифрового радіомовлення, а з другого – у населення немає приймачів для цифрового радіо, а аналоговий ФМ приймач є в кожному автомобілі та майже в кожному мобільному телефоні.

Ще одне питання, яке є зараз відкритим – це, що робити з мовленням ефірного російського телебачення та радіо на території України, тобто з мовленням країни, з якою ми знаходимося у стані війни. Технічно це вирішується доволі нескладно, але перед усім для цього необхідно мати законодавче обґрунтування. Та ситуація, яку ми маємо зараз, несе загрози для інформаційної безпеки держави, та негативні наслідки (вплив на свідомість громадян, втрату довіри до офіційних джерел інформації та до органів влади взагалі). Це довготривалі наслідки, їх вплив неможливо виправити за короткий час тільки відключенням можливості прийому російського телебачення. Також є потреба у проведеному дослідженні в цьому напрямку, бо тільки технічні заходи протидії можуть не дати бажаного ефекту, так як окрім ефірного мовлення є інші канали поширення російського телебачення (супутник, Інтернет).

Окрім технічних рішень для забезпечення прикордонних територій покриттям українського телерадіомовлення, для захисту національного інформаційного простору необхідно створити умови, за яких наш національний контент буде більш привабливим для глядача, ніж російський. Насамперед, це кількість каналів, по-друге – наповнення. Зараз люди, в яких налаштований прийом російського телебачення отримують інформацію не тільки в новинах, а й під час перегляду розважальних програм, фільмів, концертів та програм інших жанрів. Протидіяти цьому можна тільки надавши більше різноманітного контенту, чим є зараз в домогосподарствах, які користуються російським ефірним телебаченням. Один із засобів підвищення привабливості власного пакета програм – це створення місцевого контенту, який буде унікальним для місцевого населення. Також одним з елементів привабливості буде забезпечення простоти прийому телевізійних програм. Зараз в багатьох прикордонних населених пунктах, насамперед у тих, що знаходяться безпосередньо біля кордону, російське телебачення приймається на кімнатну антену. Для того, щоб українське телебачення з'явилося у телевізорах таких глядачів, воно повинно прийматись на таку саму антену, без додаткових витрат з боку глядача.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проблему прикордонного мовлення треба вирішувати швидко, бо час іде проти нас та грає на користь ворогу. Впровадження стільникових одночастотних мереж мовлення відповідає цьому критерію, бо, з одного боку, не потребує капітального будівництва і капітальних вкладень, а з іншого – може бути розгорнуто швидко. Держава має створити умови, які будуть сприяти залученню місцевого бізнесу для вирішення цієї проблеми. За сприятливих умов приватні телекомунікаційні компанії вирішать цю проблему простіше, ніж держава. Але для цього необхідно мати законодавче обґрунтування, яке зробить можливим розвиток стільникових телевізійних систем. Зараз узгодження та розрахунки проводяться окремо для кожної точки встановлення. Це доцільно, коли йдеться про потужності в десятки, сотні ват або про кіловатні потужності випромінювання, і коли на всю область встановлюється декілька одиниць або пара десятків передавачів. У стільникових мережах кількість передавачів може нараховувати декілька сотень. Отримання дозволів для кожної точки встановлення, коли їх сотні, зведе нанівець усі переваги стільникової технології. У такому разі доцільно було би видавати дозволи на використання частот не на точки встановлення передавачів, а на територію покриття за обмеженої потужності на канал для передаючих точок. Тоді це суттєво спростить розгортання мереж мовлення і дасть змогу будувати такі мережі з використанням наявної оптоволоконної інфраструктури в населених пунктах.

Подальші дослідження можна проводити в напрямку обґрунтування, розробки і поліпшення законодавчих норм, які регулюють покриття території України теле- та радіомовленням. Водночас доцільно здійснювати дослідження механізмів, які дають змогу впроваджувати альтернативні до чинних технології мовлення й альтернативні способи регулювання процесу видачі дозволів на ефірне мовлення.

Література.

1. Соломін Є. О. Україноцентризм і пропаганда: реалії регіонального телемовлення Луганщини. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2021. Вип. 1, № 2. С. 33–39. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/37072/1/UKR.pdf>
2. Соломін Є. О. Телебачення Луганщини між війною інформаційною та повномасштабною: знищене відродження. *Образ*. Вип. 1 (41). 2023. С. 16–24. DOI: [https://doi.org/10.21272/Obraz.2023.1\(41\)-16-24](https://doi.org/10.21272/Obraz.2023.1(41)-16-24)
3. Голованова Н. Інформаційна політика України в умовах війни (архетипний підхід). *Наукові перспективи*. № 6 (24). 2022. С. 57–70. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/1864/1862>
4. Юксель Г. З. Концепція інформаційної політики України щодо Криму. *Вчені Записки Таврійського Національного Університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Т. 31 (70) № 3 Ч. 3. 2020. С. 186–193. URL: http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/part_3/3-3_2020.pdf#page=196
5. Шабардіна Ю. В., Коваленко С. В. Забезпечення інформаційної безпеки як основи національної безпеки України в сучасних умовах. *Публічне*

- адміністрування: наукові дослідження та розвиток. № 1 (7). 2019. С. 96–104. URL: <https://pa.stu.cn.ua/articles/1599234073340.pdf#page=96>
6. Звіти представників Національної ради з питань телебачення та радіомовлення. URL: <https://www.nrada.gov.ua/reports/>
 7. Якість та наявність прийому телебачення у прикордонних районах Біляївського та Роздільнянського районів Одеської області. Звіт за результатами обстеження. URL: <https://docs.google.com/document/d/1BXaxh664NM9IZCC6-ly-d8B7D8b8kV728qVwDE8qQuU/edit?usp=sharing>
 8. Ефірне телебачення та радіомовлення в Україні, Одеса (місто), Одеська область, 73 цифрова зона. URL: <https://ukrtvr.org/city/400>
 9. Про медіа : Закон України № 2710-IX від 03.11.2022 в редакції від 30.05.2023 (№ 3136-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
 10. Про телебачення та радіомовлення : Закон України № 3760-XII від 21.12.1993 в редакції від 01.12.2022 (№ 2811-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>
 11. Зміни до плану розвитку національного телерадіоінформаційного простору 2014-2018 рр. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/category/strategiya-diyalnosti/page/2/>
 12. Зміни до плану розвитку національного телерадіоінформаційного простору 2019-2023 рр. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/category/strategiya-diyalnosti/>
 13. План розвитку національного телерадіоінформаційного простору України від 2010 р. та зміни до нього 2011-2013 рр. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/category/strategiya-diyalnosti/page/3/>
 14. Перелік територій з особливим режимом мовлення від 14.09.2023. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/R-2023-00854-D.pdf>
 15. Реєстр постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг України. URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/801/3942/Reestr_postach_public_02112023.xls
 16. Гофайзен О. В., Баляр В. Б. Технічні аспекти впровадження систем наземного цифрового телевізійного мовлення другого покоління в Україні на загальнонаціональному, регіональному та локальному рівнях. *Цифрові технології*. № 10. 2011. С. 63–69. URL: <https://ojs.suitt.edu.ua/index.php/digitech/article/view/731/729>
 17. Наритник Т. М., Гофайзен О. В., Баляр В. Б. Аналіз технічних та експлуатаційних характеристик сучасних мікрохвильових систем розподілу сигналів цифрового мовлення. *Цифрові технології*. № 15. 2014. С. 88–98. URL: <https://ojs.suitt.edu.ua/index.php/digitech/article/view/800/798>

References.

1. Solomin, Ye. O. (2021). Ukrainotsentryzm i propahanda: realii rehionalnoho telemovlennia Luhanshchyny [Ukrainocentrism and propaganda: realities of regional television broadcasting in Luhansk region]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika»: zhurnalistyka – Bulletin of the Lviv Polytechnic National*

-
- University: journalism. Vol. 1, No. 2. P. 33-39. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/37072/1/UKR.pdf> [in Ukrainian].
2. Solomin, Ye. O. (2023). Telebachennia Luhanshchyny mizh viinoiu informatsiinoiu ta povnomasshtabnoiu: znyshchene vidrozhennia [Television of Luhansk region between informational and full-scale war: destroyed revival]. *Obraz – Image*, 1 (41), 16–24. DOI: [https://doi.org/10.21272/Obraz.2023.1\(41\)-16-24](https://doi.org/10.21272/Obraz.2023.1(41)-16-24) [in Ukrainian].
 3. Holovanova, N. (2022). Informatsiina polityka Ukrainy v umovakh viiny (arkhetypnyi pidkhid) [Information policy of Ukraine in the conditions of war (archetypal approach)]. *Naukovi perspektyvy – Scientific perspectives*, 6 (24), 57–70. Retrieved from <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/1864/1862> [in Ukrainian].
 4. Yuksel, H. Z. (2020). Kontsepsiia informatsiinoi polityky Ukrainy shchodo Krymu [The concept of Ukraine's information policy regarding Crimea]. *Vcheni Zapysky Tavriiskoho Natsionalnogo Universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii – Scientific Notes of V. I. Vernadsky Tavri National University. Series: Philology. Social communications. Tom 31 (70), No. 3. Ch. 3. P. 186-193*. Retrieved from http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/part_3/3-3_2020.pdf#page=196 [in Ukrainian].
 5. Shabardina, Yu. V., Kovalenko, S. V. (2019). Zabezpechennia informatsiinoi bezpeky yak osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy v suchasnykh umovakh [Ensuring information security as the basis of Ukraine's national security in modern conditions]. *Publichne administruvannia: naukovi doslidzhennia ta rozvytok (elektrohyi naukovyi zhurnal) – Public administration: scientific research and development*, 1 (7), 96–104. Retrieved from <https://pa.stu.cn.ua/articles/1599234073340.pdf#page=96> [in Ukrainian].
 6. Zvity predstavnykiv Natsionalnoi rady z pytan telebachennia ta radiomovlennia [Reports of representatives of the National Council on Television and Radio Broadcasting]. Retrieved from <https://www.nrada.gov.ua/reports/> [in Ukrainian].
 7. Yakist ta naiavnist pryomu telebachennia u prykordonnykh raionakh Biliavskoho ta Rozdilnianskoho raioniv Odeskoi oblasti. Zvit za rezultatamy obstezhennia [The quality and availability of television reception in the border areas of Bilyayivka and Rozdilne districts of Odesa region. Report on the results of the survey]. Retrieved from <https://docs.google.com/document/d/1BXaxx664NM9IZCC6-ly-d8B7D8b8kV728qVwDE8qQuU/edit?usp=sharing> [in Ukrainian].
 8. Efirne telebachennia ta radiomovlennia v Ukraini, Odesa (misto), Odeska oblast, 73 tsyfrova zona [Over-the-air television and radio broadcasting in Ukraine, Odesa (city), Odesa region, digital zone]. Retrieved from <https://ukrtvr.org/city/400> [in Ukrainian].
 9. Pro media: Zakon Ukrainy № 2710-IX vid 03.11.2022 v redaktsii vid 30.05.2023 (№ 3136-IX) [About mass media: Law of Ukraine No. 2710-IX dated November 3, 2022, as amended from May 30, 2023 (No. 3136-IX)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
 10. Pro telebachennia ta radiomovlennia: Zakon Ukrainy № 3760-XII vid 21.12.1993 v redaktsii vid 01.12.2022 (№ 2811-IX) [On television and radio broadcasting: Law of Ukraine No. 3760-XII dated 12.21.1993 as amended from 12.01.2022 (No.

- 2811-IX)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text> [in Ukrainian].
11. Zminy do planu rozvytku natsionalnoho teleradioinformatsiinoho prostoru 2014-2018 rr. [Changes to the 2014-2018 plan for the development of the national television, radio and information space]. Retrieved from <https://webportal.nrada.gov.ua/category/strategiya-diyalnosti/page/2/> [in Ukrainian].
 12. Zminy do planu rozvytku natsionalnoho teleradioinformatsiinoho prostoru 2019-2023 rr. [Changes to the 2019-2023 plan for the development of the national television, radio and information space]. Retrieved from <https://webportal.nrada.gov.ua/category/strategiya-diyalnosti/> [in Ukrainian].
 13. Plan rozvytku natsionalnoho teleradioinformatsiinoho prostoru Ukrainyvid 2010 r, ta zminy do noho 2011-2013 rr. [The plan for the development of the national television, radio and information space of Ukraine from 2010 and changes to it in 2011-2013]. Retrieved from <https://webportal.nrada.gov.ua/category/strategiya-diyalnosti/page/3/> [in Ukrainian].
 14. Perelik terytorii z osoblyvym rezhymom movlennia vid 14.09.2023 [List of territories with a special broadcasting mode from September 14, 2023]. Retrieved from <https://webportal.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/R-2023-00854-D.pdf>
 15. Reiestr postachalnykiv elektronnykh komunikatsiinykh merezh ta/abo posluh Ukrainy [Register of suppliers of electronic communication networks and/or services of Ukraine]. Retrieved from https://nkrzi.gov.ua/images/upload/801/3942/Reestr_postach_publik_02112023.xls [in Ukrainian].
 16. Hofaizen, O. V., Baliar, V. B. (2011). Tekhnichni aspekty vprovadzhennia system nazemnoho tsyfrovoho televiziinoho movlennia drugoho pokolinnia v ukraini na zahalnonatsionalnomu, rehionalnomu ta lokalnomu rivniakh [Technical aspects of the implementation of the second-generation broadcast digital television broadcasting system in Ukraine at the national, regional and local levels]. *Tsyfrovi tekhnolohii – Digital technologies*, 10, 63-69. Retrieved from <https://ojs.suitt.edu.ua/index.php/digitech/article/view/731/729> [in Ukrainian].
 17. Narytnyk T. M., Hofaizen O. V., Baliar V. B. (2014). Analiz tekhnichnykh ta ekspluatatsiinykh kharakterystyk suchasnykh mikrokhvylovykh system rozpodilu syhnaliv tsyfrovoho movlennia [Analysis of technical and operational characteristics of modern microwave systems for the distribution of digital broadcast signals]. *Tsyfrovi tekhnolohii – Digital technologies*, 15, 88-98. Retrieved from <https://ojs.suitt.edu.ua/index.php/digitech/article/view/800/798> [in Ukrainian].

Статтю отримано 20 грудня 2023 р.

Article received December 20, 2023.